

Słoniowa, Anna

Sesja popularnonaukowa "60 rocznica odzyskania niepodległości"

Rocznik Mazowiecki 8, 306-308

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA SŁONIOWA

SESJA POPULARNONAUKOWA
 „60 ROCZNICA ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI”

W dniu 16 listopada 1978 r. odbyła się sesja popularnonaukowa zorganizowana przez Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Ciechanowie, Zakład Naukowy Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych i Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe z okazji 60 rocznicy odzyskania niepodległości.

Otwarcia obrad dokonał wojewoda ciechanowski Jerzy Wierchow ski, witając działaczy stronnictw politycznych z pierwszym sekretarzem Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Ciechanowie na czele, przedstawiciele warszawskiego środowiska naukowego, referentów — z tych szczególnie serdecznie prof. dr Andrzeja Zahorskiego, od wielu lat związanego z działalnością Zakładu Naukowego MOBN. Przypomniał zebrany wagę tej rocznicy, znaczenie zespolenia po 150 latach ziem polskich i rolę rewolucji październikowej w ukształtowaniu niepodległości Polski. Zwrócił też uwagę na wkład ziemi ciechanowskiej w ogólnopolski dorobek trzydziestopięcioletnia Polski Ludowej.

Przewodnictwo sesji objął A. Zahorski, który wygłosił też pierwszy referat pt. „Przyczyny upadku państwa polskiego i walka o jego odbudowę”. Autor sięgnął głęboko w dzieje państwa polskiego, podkreślając potęgę Polski piastowskiej, zdolnej oprzeć się najpotężniejszemu wówczas Cesarstwu Niemieckiemu. Jednak dopiero po zawarciu unii polsko-litewskiej Polska stała się mocarstwem liczącym się na arenie międzynarodowej. Zwrócił też uwagę na złoty wiek kultury polskiej w XVI stuleciu. Wtedy zaczęły się już zarysowywać zaczątki rozkładu, postępujące w wiekach póź-

niejszych, Polska stawała się coraz słabsza w stosunku do sąsiadów — państw dotąd równorzędnych. Wielka Rzeczpospolita szlachecka nie dostrzegła groźby stagnacji ustrojowej, utwierdzała nadal hegemonię jednego stanu kosztem pozostałych, zwłaszcza mieszczańskiego, w innych krajach Europy stającego się znaczną siłą polityczną, motorem postępu cywilizacyjnego. Wiek XVIII zastaje Polskę u schyłku dawnej potęgi. W Europie dominują Rosja, Prusy i Austria — trzy czarne orły — silne, policyjne, scentralizowane państwa absolutyzmu dysponujące przynajmniej przewagą militarną nad słabą, rozdartą wewnętrznymi sprzecznościami Rzeczpospolitą. Nie pomogły wysiłki światłej elity nawołującej do reformy państwa, nie udało się zrealizować programu naprawy. Nie dopuścili do tego sąsiedzi zainteresowani w zagarnięciu ziem osłabionej Polski. Program ten wydał jednakże owoce, naród dążył do utrzymania niepodległości za wszelką cenę — nawet cenę nierównej wojny, pewnej klęski. Konfederaci barscy i kościuszkowcy podjęli taką walkę owocującą później w czasach niewoli piękną patriotyczną tradycją. Innym jej elementem stała się legenda napoleońska, jedna z najpiękniejszych kart polskiej walki o niepodległość.

Kolejny referat („Narodziny II Rzeczypospolitej”) wygłosił doc. dr Andrzej Ajnenkiel z Instytutu Historii PAN. Przedstawił dwie drogi zmierzające do pełnego uformowania nowoczesnego narodu, zdolnego odtworzyć suwerenną państwowość: drogę walki zbrojnej i konspiracyjnej oraz codziennej pracy pod różnymi hasłami, czy to „pracy organicznej” czy „pozytywnej”.

Każde działanie na rzecz kultury narodowej, rozwoju oświaty, gospodarki służyło sprawie polskiej, choć nie każde było postępowaniem społecznym. Dowodem dojrzałości politycznej i cywilizacyjnej narodu polskiego, mimo tak niesprzyjających warunków i stałego zagrożenia, było zorganizowanie się podstawowych sił i grup politycznych, które w tym samym czasie kształtowały się w wolnych państwach Europy. Z tych zaś najważniejszy — jak dowiodły dzieje — był ruch robotniczy.

Najlepszą szkołą politycznego działania były wydarzenia rewolucyjne 1905—1907 r., następnie okres wojny światowej, kiedy próby nadania sprawie polskiej rangi międzynarodowej, mimo zdecydowanego oporu państw zaborczych, dały w końcu wymierne rezultaty — oczywiście nie bez wpływu obiektywnych czynników zewnętrznych. Z tych zaś najpotężniejszym okazał się fakt obalenia caratu w toku działań rewolucyjnych 1917 r.

Powstanie polskich sił zbrojnych było dla świata najoczywistszym dowodem narodowej woli walki o niepodległość, choć nie miało większego wpływu na przebieg działań wojennych.

Choć nie udało się zrealizować idei lewicy socjalistycznej utworzenia państwa sprawiedliwości społecznej, to w ówczesnych warunkach powstanie demokratycznej Rzeczypospolitej było wielkim sukcesem sił postępowych. Sporo uwagi poświęcił referent kwestii granic młodego państwa, podkreślając wszakże rolę obiektywnych uwarunkowań w procesie ich formowania. Na koniec zwrócił uwagę na niekwestionowane osiągnięcia II Rzeczypospolitej.

Trzeci referat („Rola chłopów i robotników w odzyskaniu niepodległości”) wygłosił doc. dr Jan Molenda z Instytutu Historii PAN. Uznał, że wśród czynników warunkujących

odzyskanie niepodległości na jednym z pierwszych miejsc należy postawić problem świadomości narodowej mas robotniczych i chłopskich, stanowiących ok. 80% narodu. Jakkolwiek proces rozwoju społecznego tych warstw przebiegał w ogólnych zarysach zgodnie z trendami europejskimi, to jednak nie bez zakłóceń wynikających z braku samodzielnego bytu narodowego i przeobrażeń demokratycznych właściwych społeczeństwom Zachodu. Świadomość potrzeby własnego państwa w XIX w., właściwa jedynie warstwie ziemiańskiej i inteligencji, w początkach XX w. rozszerza się na chłopstwo, chociaż w skali masowej zjawisko to zaobserwować można dopiero w pierwszym dwudziestolecu. Do czynników kształtujących świadomość narodową chłopów zalicza autor rozwój oświaty i czytelnictwa na wsi, migracje ludności, działalność partii i stronnictw politycznych, Kościoła, okoliczności służby wojskowej w armiach zaborczych, represje zaborców. Autor szczególnie uwypuklił rolę ruchu ludowego i lewicy socjalistycznej na wsi mazowieckiej, wspominając najwybitniejszych działaczy, formy oddziaływania ludowców.

Obszerny referat — („Kultura Mazowsza północnego w latach 1918—1978”) wygłosił dr Aleksander Kociński, kierownik Zakładu Naukowego MOBN i wicedyrektor Wydziału Kultury w Ciechanowie. Na wstępie przypomniał chlubne tradycje historyczne kształtujące specyficzną kulturę ziem północnego Mazowsza, zwłaszcza okres końca XIX w., kiedy pojawiły się bardzo zróżnicowane formy aktywności kulturalnej społeczeństwa. Jednak dopiero okres II Rzeczypospolitej to czas przyspieszonego i pełnego rozwoju kultury regionalnej tej części Polski. Autor przedstawił szeroką panoramę różnorodnych form działalności kulturalnej: od teatru, życia muzycznego po czytelnictwo i ruch regio-

nalny Mławy, Pułtuszka, Ciechanowa (podkreślając wiodącą rolę tego ostatniego), także Działdowa i Lidzbarka. Tragiczne lata okupacji spowodowały dotkliwie zniszczenia substancji kulturalnej ziemi ciechanowskiej. W Polsce Ludowej, w nowych warunkach, zmieniły się funkcje kultury, jej formy, co pociągnęło za sobą wzrost aspiracji kulturalnych mieszkańców. Na zakończenie referent podkreślił ciągłość tradycji kulturalnej w życiu mieszkańców tego regionu i jej znaczenie.

W ramach dyskusji ciechanowski

ALINA GRYCIUK

KLASA ROBOTNICZA I RUCH ROBOTNICZY NA ZACHODNIM MAZOWSZU NA TLE PRZEMIAN REWOLUCYJNYCH W POLSCE W LATACH 1878—1948

W dniach 5—6 grudnia 1978 r. odbyła się w Żyrardowie sesja popularnonaukowa poświęcona klasie robotniczej i ruchowi robotniczemu zachodniego Mazowsza w latach 1878—1948, zorganizowana przez Komitet Wojewódzki PZPR w Skierniewicach, Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych i Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Skierniewicach z siedzibą w Żyrardowie. Patronami naukowymi sesji byli: Wyższa Szkoła Nauk Społecznych przy KC PZPR, Wydział Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, Naczelną Dyrekcja Archiwów Państwowych i Centralne Archiwum KC PZPR. Tematyka sesji łączyła się ściśle z obchodzonymi w 1978 r. wielkimi rocznicami historycznymi: 60-leciem niepodległości państwa polskiego, 60-leciem powstania KPP i 30-leciem zjednoczenia ruchu robotniczego i utworzenia PZPR. Udział w niej wzięli m.in. historycy zajmujący się najnowszą historią Polski, archiwiści, pracownicy muzeów i członkowie towarzystw regionalnych, nauczyciele, przedstawiciele organizacji społeczno-politycznych, lektorzy i wykładowcy szkolenia par-

działacz kulturalny Robert Bartołd wygłosił interesujący obszerny komunikat pt. „Rok 1918 na ziemi ciechanowskiej”, w którym szczegółowo przedstawił wydarzenia 1918 r. i ich tło społeczno-polityczne. Nawiązał też do wcześniejszych działań wojennych na tym terenie. Omówił rozbrajanie Niemców w Ciechanowie, zawiązanie Rady Delegatów Robotniczych i uformowanie się tu pierwszej jednostki Wojska Polskiego — Pułku Mazowieckich Strzelców.

Zamknięcia obrad dokonał prof. Andrzej Zahorski.

tyjnego oraz aktyw partyjny woj. skierniewickiego. Ogółem w sesji uczestniczyło ponad 400 osób.

Na sesji zaprezentowano dotychczasowy dorobek prac badawczych prowadzonych w oparciu o Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych i Zespół Badań Regionalnych przy Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Skierniewicach.

Obrady w imieniu gospodarzy otworzył Ryszard Bryk, I sekretarz KW PZPR w Skierniewicach, po czym przewodnictwo objął prof. dr hab. Tadeusz Walichnowski. Uczestnicy sesji wysłuchali 13 referatów naukowych, stanowiących dorobek badawczy historyków zajmujących się polskim ruchem robotniczym, ze szczególnym uwzględnieniem zachodniego Mazowsza.

Wielkoprzemysłowe skupisko robotników żyrardowskich na przełomie wieków stanowiło temat interesującego referatu doc. Anny Żarnowskiej (Uniwersytet Warszawski). Najwięcej uwagi autorka poświęciła źródłom rekrutacji robotników żyrardowskich, ich li-